

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

У статті викладено пріоритети основних видів сучасних інноваційних технологій та їх використання в освітньому процесі університетів. Розкрито особливості процесу підготовки майбутніх фахівців галузі туризму, який базується на теорії й технології цілісної педагогічної діяльності, спрямованої на всебічний розвиток студентів.

Ключові слова: інноваційні педагогічні технології, цілісна педагогічна діяльність, модель “компетентний випускник”.

Однією з актуальних проблем підготовки студентів у вищих навчальних закладах України є розробка теорії та технології цілісної педагогічної діяльності як орієнтира нової практики освіти.

Сутність вищевикладеної проблеми полягає в доведенні того, що організація навчально-пізнавальної діяльності студентів – не основний вид діяльності вищих навчальних закладів, як це прийнято зараз, а один з елементів цілісного педагогічного процесу в них [1].

За сучасних умов необхідно відновити культ цілісної людини та спрямувати педагогічний процес такими інваріантами розвитку: психофізіологія організму, емоції, мислення й мова, моральність, знання, різноманітна діяльність і спілкування. Людину можна розвивати лише в умовах різноманітної діяльності, а саме: інтелектуально-пізнавальної, виробничої, соціальної, ігрової та естетичної, екологічної, побутової, а також у спілкуванні й дозвіллі. Саме тому актуальним завданням організації цілісної педагогічної діяльності вищих навчальних закладів є її науково-методичне забезпечення, що, безперечно, сприятиме якісній підготовці фахівців різних галузей. Результати наукових досліджень засвідчують, що цілісна педагогічна діяльність вищих навчальних закладів стане можливою тоді, коли буде подолана триланкова структура педагогічної діяльності викладачів вищих навчальних закладів і запроваджена п'ятикомпонентна структура, що складається з таких компонентів: мета – предмет – зміст – засоби – результат.

Мета статті – розкрити процес підготовки майбутніх фахівців галузі туризму, який базується на теорії й технології цілісної педагогічної діяльності, що спрямована на всебічний розвиток студента.

Висвітливо цей процес більш розлого.

По-перше, це підготовка майбутнього фахівця за моделлю “компетентний випускник”, що характеризується такими головними ознаками:

– орієнтація на розвиток студентів та формування їхнього ціннісного ставлення до професійної освіти (навчання);

– формування конкурентоспроможної особистості, яка відводить індивіду роль суб'єкта соціальних перетворень і вдосконалень, спроможного завдяки набутим знанням, умінням і навичкам зрозуміти складну динаміку соціальних процесів.

По-друге, під час використання технології цілісної педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах викладачі враховують такі особливості:

- багатовимірність об'єктивного світу;
- триєдину сутність людини як біодухосоціоцілісності;
- інваріанти розвитку людини як цілісності;
- напрями цілісного розвитку людини;
- типові цілісні відносини студентів;
- види різноманітної діяльності студентів;
- п'ятиелементну структуру педагогічно-викладацької діяльності.

Вищевикладене дає змогу стверджувати, що цілісність особистості студента, а не тільки його знання, є тим орієнтиром, слідування якому закладе підвалини якісно нового рівня практики вищої освіти в Україні.

По-третє, під час організації навчання та виховання молоді склалася ситуація використання елементів концепції глобальної освіти, яка була запропонована вченими США ще в 80-х рр. ХХ ст., а саме:

- розвинути в студентів критичне мислення, здатність виробити власний погляд та виявити повагу до поглядів інших людей;
- сформувати інтерес і повагу до досягнень усіх народів, прагнення зрозуміти найбільш важливі, специфічні й загальні їх характеристики;
- розширити можливості для вивчення у вищих навчальних закладах іноземних мов та культур країн;
- сформувати нове гуманістичне бачення світу в усій його різноманітності та єдності, завдяки чому зберегти рівновагу в провідних системах: “людина і природа”, “людина і суспільство”, “людина і людина”;
- сформувати адаптивне бачення власної особистості у взаємозалежності з іншими та розуміння необхідності враховувати потреби, цінності інших осіб, груп людей, націй.

По-четверте, освітній процес має будуватися також за концепцією “інтеркультурної освіти”. Її сутність полягає в тому, що пріоритетами середньої та вищої освіти мають стати такі загальнолюдські цінності:

- сприйняття світу як єдиної системи альтернативних форм існування культури, мови, поглядів тощо;
- уміння спілкуватися між собою та досягати певного консенсусу.

Метою освіти, згідно із цією концепцією, є формування людини як громадянина країни, Європи та світу, якому притаманні такі якості: гуманність, толерантність, об'єктивність, гнучкість, здатність до творчого співробітництва, адекватного самостійного вибору в оцінках і вчинках, правильного усвідомлення сутності загальнолюдських цінностей [1].

Вищевикладена концепція базується на знанневій і культурологічній парадигмах. Пояснимо їх сутність.

Культурологічна стратегія освіти пов'язана з оволодінням культурним спадком минулого, духовними цінностями різних народів і досягненнями науки.

Знаннєва парадигма полягає в систематичному, поглибленому вивченні фундаментальних основ наук (економіки, іноземних мов, менеджменту, маркетингу тощо), а також у підготовці на цій основі висококваліфікованих кадрів у галузі туризму.

Відомо, що в практиці роботи вищих навчальних закладів розрізняють традиційну технологію навчання та інноваційні.

У численних літературних джерелах є різні тлумачення понять “педагогічна технологія” і “технологія навчання” [2]. У межах цієї статті будемо користуватися поняттям “педагогічна технологія”. Воно включає в себе технологію навчання та виховання, яка є засобом організації освітнього процесу. Технологія навчання орієнтується на широкий спектр методів і засобів навчання, що застосовуються в навчальному процесі зі студентами.

З огляду на вищевикладене під педагогічною технологією розуміють вивчення, розробку та системне використання принципів організації навчального процесу на основі новітніх досягнень науки й техніки. Педагогічна технологія є педагогічною системою, у якій використання засобів навчання підвищує ефективність навчального процесу.

Головне в педагогічній технології – це проектування процесу формування особистості студента, яке гарантує педагогічний успіх незалежно від майстерності викладача. Для педагогічної технології характерним є системний підхід, урахування досягнень не тільки педагогічної науки, а й суміжних з нею наук: психології, теорії управління та менеджменту, інформатики, соціології.

Отже, ми вважаємо, що важливим напрямом розробки проблеми оптимізації освітнього процесу у вищих навчальних закладах щодо підготовки майбутніх фахівців галузі туризму є впровадження інноваційних педагогічних технологій. Це пояснюється тим, що закономірності професійної діяльності такого фахівця накладають певні вимоги на педагогічні технології викладання й розробки змісту навчальних дисциплін, організації творчої навчально-пізнавальної діяльності студентів у вищих навчальних закладах [2].

Новітні технології навчання передбачають не просто набуття знань, умінь і навичок, а творче ставлення до них. Такий підхід вчить студентів ціннісного ставлення до процесу пізнання, навчання та до здобуття майбутньої професії. Це відбувається тому, що знання перетворюються на частину особистого буття та свідомості студентів.

У зв'язку із цим доцільним є застосування проблемних ситуацій, навчальних діалогів, дискусій, імітацій, ділових ігор тощо.

Так, проблемні ситуації створюються з метою розвитку пізнавальної творчої діяльності студентів. Їх застосування сприяє розвитку креативного мислення, інтересу до знань тощо.

У навчальному діалозі зберігається рівність позицій викладача й студента: вони на рівних шукають вирішення проблеми.

Ділові ігри сприяють продовженню процесу навчання студентів в умовах імітації виробничого процесу, наприклад, в умовах туристичної фірми. У ділових іграх студенти набувають як професійних, так і ділових навичок, зокрема, уміння адаптуватись у групі, розуміти мотиви та інтереси інших учасників гри, самостійно приймати рішення, удосконалювати вміння групової взаємодії тощо. Слід зазначити, що імітаційно-ігровий підхід реалізується через використання імітаційно-ігрових форм, які дають змогу не тільки ознайомити студентів з теоретичним аспектом тієї чи іншої проблеми, а й навчити їх самостійно діяти, мислити, вести науковий диспут, здійснювати пошук оптимальних виходів із прогнозованих професійних ситуацій.

Серед інноваційних педагогічних технологій професійного розвитку майбутніх фахівців особливе місце посідають кейс-технології [3].

До найбільш ефективних кейс-технологій, що сприяють активізації освітнього процесу у вищих навчальних закладах, на нашу думку, належать такі:

- метод ситуаційного аналізу (метод аналізу конкретних ситуацій, ситуаційні завдання та вправи, кейс-стаді);
- метод інциденту;
- метод ситуаційно-рольових ігор;
- метод розбирання ділової кореспонденції;
- метод проектування;
- метод дискусії.

Отже, кейс-технології – це інтерактивна технологія для короткотермінового навчання на основі реальних або вигаданих ситуацій, спрямованих не стільки на засвоєння певних знань, скільки на формування в студентів професійних якостей і вмінь.

Докладніше зупинимось на кожному з методів.

Метою методу інцидентів є пошук інформації для прийняття рішення безпосередньо студентом і, як наслідок, навчання його працювати з інформацією: повідомляти про неї, систематизувати, аналізувати.

Розбирання ділової кореспонденції засноване на роботі з документами й паперами, що мають стосунок до цієї чи іншої організації (наприклад, туристичної фірми), ситуації, проблеми.

Ігрове проектування передбачає процес створення або вдосконалення об'єктів. Цей метод охоплює проекти різного типу, а саме: дослідницький, пошуковий, творчий, прогностичний, аналітичний.

Метод програвання ролей (інсценування) полягає в тому, щоб у вигляді інсценування створити реальну історичну, правову, соціально-психологічну ситуацію і потім надати можливість оцінити вчинки й поведінку учасників гри.

Групова дискусія – обмін думками з певного питання відповідно до більш-менш визначених правил процедури.

Найбільш поширеним методом ситуаційного аналізу є традиційний аналіз конкретних ситуацій (АКС) – глибоке й детальне дослідження реальної чи імітаційної ситуації. Різновидом методу АКС є ситуаційна вправа, а також метод ситуаційного аналізу – кейс-стаді.

Ситуаційні вправи зазвичай пов'язані з проблемами минулого, теперішнього і навіть майбутнього часу.

Сутність кейс-стаді полягає в тому, що студент, познайомившись з описом проблеми, самостійно аналізує ситуацію, діагностує проблему та пропонує свої ідеї й рішення в дискусії з іншими студентами.

Отже, ідеї методу кейс-стаді можна визначити таким чином:

- метод призначений для отримання знань з тих дисциплін, де немає однозначної відповіді на поставлені запитання, а існує кілька відповідей, що можуть конкурувати за мірою істинності;

- навчання акцентовано на опрацюванні прийомів співтворчості викладача й студента, що принципово відрізняє метод кейс-стаді від традиційних методик, побудованих на рівноправності викладача і студента в процесі обговорення проблеми;

- результатом застосування методу є знання й набуті в процесі співтворчості навички;

- технологія методу полягає в такому: за певними правилами розробляється модель конкретної ситуації й відображається той комплекс знань і практичних навичок, які студентам необхідно отримати; при цьому викладач виступає в ролі ведучого, який генерує питання, фіксує відповіді, підтримує дискусію;

- у методі кейс-стаді долається класичний дефект традиційного навчання, пов'язаний із "сухістю", неемоційністю викладення матеріалу.

Зазначене вище надає змоги дійти висновку, що позитивними ознаками методу кейс-стаді є:

- використання принципів проблемного навчання, а саме: набуття навичок вирішення реальних проблем, можливість роботи групи в одному проблемному полі, при цьому процес вивчення цієї чи іншої проблеми імітує механізм прийняття рішень у житті, адже цей метод є більш адекватним життєвим ситуаціям, ніж заучування термінів, умінь ними оперувати, будуючи логічні схеми вирішення проблеми;

- навчання аргументувати свою думку;

- набуття навичок роботи в команді;

- відпрацювання навичок найпростіших узагальнень;

- вироблення навичок ведення презентації, прес-конференції;

- формування вміння формулювати питання, аргументувати відповіді.

Останнім часом особливий інтерес викликає технологія дистанційного навчання, яка вважається новою моделлю освіти, що базується на методології розвивальної освіти на відстані, коли викладач і студент, розділені простором, здійснюють взаємодію.

Результати наукових досліджень засвідчують, що дистанційне навчання є педагогічною технологією, що базується на принципах відкритого навчання, широко використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення, сучасні телекомунікації для одержання навчального матеріалу та спілкування.

Висновки. Вищевикладене дає змогу дійти висновку, що успіх у підготовці майбутніх фахівців туристичної галузі, її оптимізація залежать від

доцільного використання професійно зорієнтованих інноваційних педагогічних технологій, системоутворювальною основою яких є розвиток творчості, активної співпраці й взаємодії викладача та студентів.

Перспективи досліджень вбачаємо в подальшому вивченні та впровадженні інноваційних педагогічних технологій професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму з урахуванням головного вектора – навчання та виховання студентів за моделлю “компетентний випускник”, системоутворювальною основою якої є розвинена, творча, активна, здорова особистість, мотивована на якісне життя й професійну діяльність.

Список використаної літератури

1. Наумов Б.М. Теорія і технологія цілісної педагогічної діяльності як орієнтир нової практики освіти України / Б.М. Наумов // Ціннісні парадигми освіти. – Х. : Основа, 2005. – С. 118–127.
2. Педагогіка туризму : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / за ред. В.К. Федорченка., Н.А. Фоменко, М.І. Скрипник, Г.С. Цехмістрової. – К. : Видавничий Дім “Слово”, 2004. – 296 с.
3. Шимутина Е.В. Кейс-технологии в учебном процессе / Е.В. Шимутина // Народна освіта. – 2009. – № 2. – С. 64–71.

Стаття надійшла до редакції 26.02.2014.

Маковецкая Н.В. Использование инновационных технологий в образовательном процессе подготовки будущих специалистов отрасли туризма

В статье изложены приоритеты основных видов современных инновационных технологий и их использование в образовательном процессе университетов. Раскрываются особенности процесса подготовки будущих специалистов сферы туризма, базирующегося на теории и технологии целостной педагогической деятельности, направленной на всестороннее развитие студентов.

Ключевые слова: инновационные педагогические технологии, целостная педагогическая деятельность, модель “компетентный выпускник”.

Makovetska N. The use of innovative technologies in the educational process of future professionals tourism

The article presents the priorities of the main types of modern innovative technologies and their use in education universities, defined the characteristics of training for future professional model “competent graduates,” chief among which is the focus on the development of students and the formation of their value attitude to vocational education and formation competitive personality, the peculiarities of the process of preparing future professionals of tourism industry based on the theory and technology of integrated educational activities aimed at overall development of students, the essence of the notion of “educational technology” which is seen as a process of learning, development and systematic use of principles of learning process based on the latest science and technology, stressing that the most important thing in educational technology – a design process of the formation of the student’s personality, which ensures the success of teaching, regardless of the skill of the teacher, it is proved that in this regard, in preparing future professionals tourism, appropriate use of problem situations, educational dialogues, discussions, imitations, business games, etc.; special attention paid to the nature of a case – based technologies; states that the essence of case studies is that students become acquainted with the description of the problem, independently analyzes the situation, diagnose the problem and offer ideas and solutions in discussion with other students.

Key words: innovative educational technology, integrated pedagogical activity model “competent graduate”.